

2011

Samenvatting tussenevaluatie varkensketen in het kader van Antibioticavrije Ketens

Foto: Michel de Boulogne

In opdracht van InnovatieNetwerk

Samenvattende rapportage
varkensketen

September 2011

Tussenevaluatie na zes maanden uitvoering

Begin mei 2011 is ‘Samenvatting plannen van aanpak in de varkensketen in het kader van Antibioticavrije Ketens’ gepubliceerd¹. Hierin staat de aanpak waarmee varkensbedrijven het antibioticagebruik op hun bedrijf willen reduceren. De eerste groep van vijf bedrijven is al in januari gestart met de uitvoering van hun individuele bedrijfsplannen. De tweede groep van vijf bedrijven heeft kort daarna in februari en maart het individuele bedrijfsplan vastgesteld. In de aanloop van de vaststelling zijn enkele bedrijven uit deze groep ook al gestart met de uitvoering van hun verbeterplan. Niet alle verbeteringen zijn op het moment van deze tussenevaluatie al doorgevoerd, vanwege planning in bedrijfsvoering of nog lopende adviestrajecten. Vanwege de korte tijd tussen start van de uitvoering van de plannen en deze tussenevaluatie, kunnen nog geen harde conclusies worden verbonden aan de resultaten tot nu toe.

Deze tussenevaluatie betreft de eerste zes maanden van 2011 (na ca zes maanden uitvoering) en schetst het beeld van de ontwikkeling van het antibioticagebruik op de deelnemende varkensbedrijven, met daarbij een globale analyse van het antibioticagebruik. Het antibioticagebruik, in dagdosis per dierjaar (DDD), is weergegeven over heel 2010 (nulmeting) en over het eerste kwartaal van 2011, en bij twee bedrijven ook over het tweede kwartaal van 2011. Daarnaast wordt in deze tussenevaluatie de voortgang beschreven van de bevindingen bij de uitvoering van de plannen c.q. verbeteracties. De veehouders is gevraagd naar hun ervaringen met de adviseurs die vanuit het project worden aangereikt, de ervaringen met hun eigen managementteam (MT) en de ervaringen met de maatregelen uit hun eigen plan van aanpak (zie Bijlage 1: Samenvatting telefonische enquête).

Op basis van de toegenomen inzichten – bij de deelnemende veehouders en de direct betrokken adviseurs – zal een eerste aanzet gegeven worden voor een mogelijk vervolg in een ketenaanpak voor de volgende fase.

1. Monitoring antibioticagebruik: positieve resultaten in korte periode

Het varkensbedrijf kan men typeren als een continu productieproces waar gemiddeld genomen door het jaar heen, dezelfde hoeveelheid dieren van verschillende leeftijdsgroepen zit. Hierdoor wordt per periode (wekelijks of om de twee weken) een gelijk aantal dieren afgeleverd. Per periode (drie maanden) kunnen berekeningen worden uitgevoerd over technische resultaten, medicijngebruik en alle andere gewenste kengetallen. Voor de berekening van het antibioticagebruik (dagdosering/dierjaar) is uitgegaan van de methode die ook door het LEI² wordt toegepast.

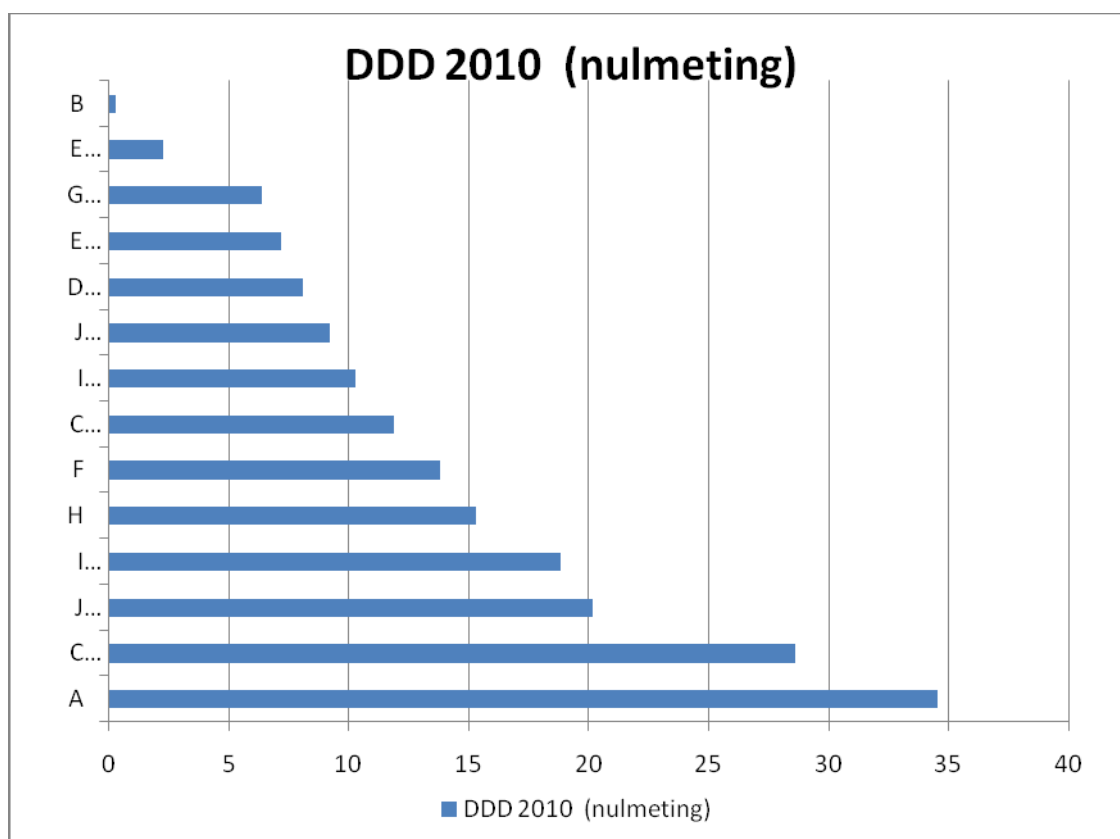
---

¹ <http://www.innovatienetwerk.org/nl/bibliotheek/rapporten/475/Samenvattingplannenvanaanpakvarkensketen>

² <https://www3.lei.wur.nl/antibiotica/AntibioticDoses.aspx>

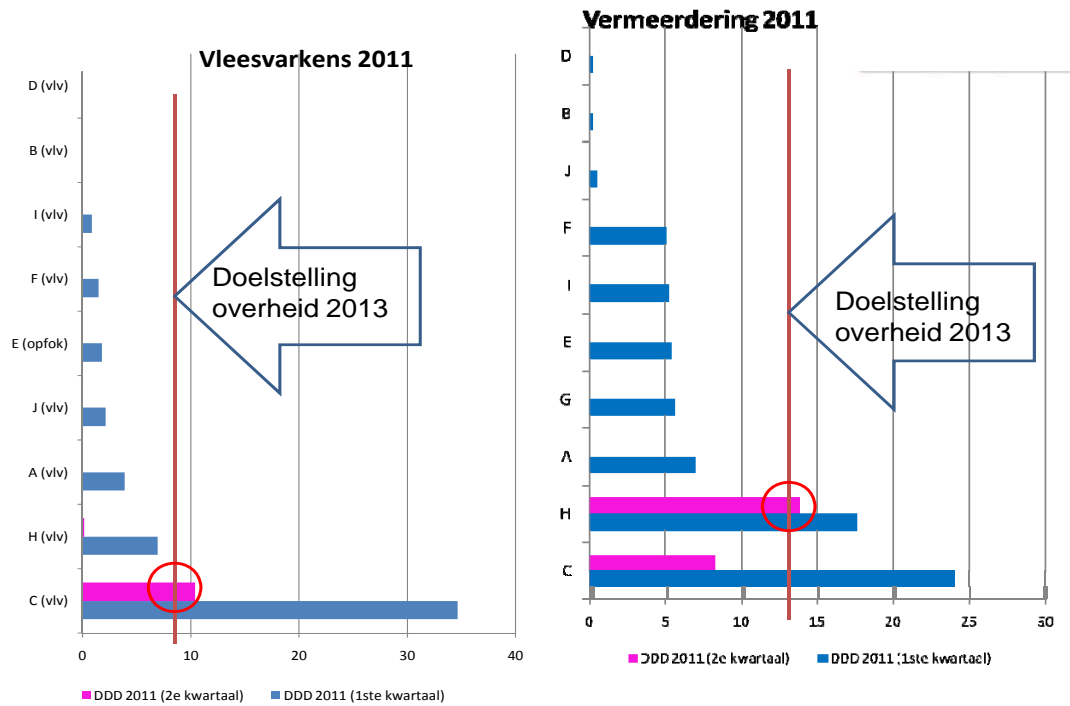
Navolgende twee grafieken laten het antibioticagebruik zien over 2010. Grafiek 1 toont de nulmeting over heel 2010 en Grafiek 2 representeert het antibioticagebruik in het eerste kwartaal in 2011. De DDD 2010 is een resultante van de periode voordat de bedrijven aan de slag zijn gegaan en het laatste stuk van het jaar 2010 waarin de deelnemers hun plan van aanpak opstelden en een eerste start met de uitvoering maakten. In de nulmeting kon nog niet op alle bedrijven goed onderscheid worden gemaakt tussen het antibioticagebruik bij vleesvarkens en bij zeugen. Uit de nulmeting is af te leiden dat de tien deelnemers – op twee na – al onder of rondom het referentiegebruik in NL zaten (referentie 2009 is 26 ddd voor zeugen/biggen (z+b) en 16 ddd voor vleesvarkens (vlv)).

Grafiek 1: Nulmeting over heel 2010 bij de tien deelnemende bedrijven A t/m J

Opvallend in Grafiek 2 is de enorme daling die zichtbaar wordt in het eerste kwartaal van 2011. Dit lijkt een direct resultaat te zijn van deelname aan het project. Van de twee bedrijven C en H, die in het eerste kwartaal van 2011 nog geen daling lieten zien, is ook al het tweede kwartaal van 2011 meegenomen in de berekening (roze staven in het diagram). Duidelijk wordt dat ook op deze bedrijven resultaten zijn geboekt, al werd het effect van de maatregelen wat later zichtbaar.

Grafiek 2: Meting eerste kwartaal vleesvarkens en vermeerdering

In Grafiek 2 is, ter vergelijking, de doelstelling van de overheid weergegeven voor beide diercategorieën in 2013 (50% reductie t.o.v. de DDD van 2009 (rode lijn)). Zowel bij de vermeerderings- als bij de vleesvarkenbedrijven zit slechts één bedrijf nog niet onder de doelstelling voor 2013. Op het onderdeel vleesvarkens zitten acht van de tien bedrijven al ruim onder de 5DDD. Bij vermeerdering zit het merendeel van de bedrijven al onder of rondom de 5 DDD. Na een eerste kwartaal is dit een heel perspectiefvol resultaat. De verwachting is dat het antibioticagebruik verderop in het jaar nog zal zakken. Een aantal bedrijven nadert nu al de streefwaarde van nul, zowel in de vleesvarkentak als bij de vermeerdering.

Voor de grote reductie in het antibioticagebruik dat gerealiseerd is op alle bedrijven is zeer bemoedigend en leidt tot de voorzichtige veronderstelling dat de gekozen aanpak voor de meeste bedrijven binnen De Keten Duurzame Varkensvlees (voorheen De Hoeve Keten) kan zorgen dat ze (dicht) bij nul komen mits er geen fundamentele gezondheidsproblemen aanwezig zijn. De gerealiseerde reductie wordt op elk bedrijf veroorzaakt door een andere combinatie van maatregelen. Toch lijken er ook gezamenlijke succesfactoren in de aanpak aanwijsbaar, zie hiervoor Paragraaf 6. Het is nog niet op voorhand aan te geven of deze sterke reductie van antibioticagebruik bij alle bedrijven in de tweede helft van het jaar doorzet tot een volledig antibioticavrije productie.

2. Monitoring diergezondheid: divers beeld in eerste halfjaar

Het achterwege laten van antibiotica moet niet leiden tot negatieve effecten op diergezondheid en dierwelzijn. Vandaar dat diergezondheid en dierwelzijn gemonitord worden binnen dit programma. Diergezondheid wordt gedurende het programma gemonitord aan de hand van orgaan- en karkasafwijkingen aan de slachtlijn, en dierwelzijn wordt gemonitord door een welzijnsmeting op het veebedrijf aan het begin en aan het eind van de experimenteerfase. Bij deze tussenevaluatie zijn alleen de bevindingen aan de slachtlijn met betrekking tot orgaan- en karkasafwijkingen beschikbaar.

In onderstaande tabel zijn de slachtbevindingen van de verschillende varkenshouders weergegeven. In de eerste kolom staan de varkenshouders anoniem weergegeven. In de tweede kolom staat het percentage orgaanafwijkingen voor aanvang van het Innovatieprogramma aangegeven als nulmeting (gemeten van week 1 in 2010 tot en met week 26 in 2010). In de vijfde kolom is de nulmeting aangegeven voor karkasafwijkingen (gemeten over dezelfde periode). In de derde en zesde kolom staan vervolgens het percentage orgaan- en karkasafwijkingen gemeten van week 1 tot en met week 10 in 2011. In de vierde en zevende kolom staan de afwijkingen, maar dan gemeten voor de periode week 1 tot en met week 26 van 2011.

Het oordeel in De Keten Duurzame Varkensvlees met betrekking tot slachtafwijkingen is ingegeven door de ervaringen van meer dan 10 jaar sturen op deze parameters bij meer dan 150 bedrijven. Goed is als men onder de 4 % slachtafwijkingen komt. Dat betekent dat meer dan 96% van de varkens die door de betreffende varkenshouders aangeboden worden aan de slachterij, geen afwijkingen heeft die duiden op ziekten dan wel verwondingen. Landelijk liggen die percentages voor slachtafwijkingen ruim boven de 4%. De reden voor de keten om te sturen op slachtafwijkingen is ingegeven door het streven naar een zo hoog mogelijke gezondheidsstatus van de deelnemende bedrijven.

Tabel 1: Slachtbevindingen (orgaan- en karkasafwijkingen) bij zeven bedrijven bij nulmeting 2010, bij meting 1 t/m week 10 in 2011 en bij meting 1 t/m 26 in 2011. Uitgedrukt in percentage afwijkingen.

Varkenshouder	% org. Begin (2010)	% org. W10 (2011)	% org. W26 (2011)	% Kar. Begin (2010)	% Kar. W10 (2011)	% Kar. W26 (2011)
J	1,5	8,7	5,6	1,4	11,6	10,7
I	3,4	2,9	3,3	4,1	7,9	5,2
C	8,4	3,3	3,5	8,5	11,9	10,2
H	4,1	5,8	4,6	2,7	5,6	6,1
A	2,2	1,3	1,5	2,5	1,3	1,9
F	2,6	2,5	1,4	2	2,5	2,4
D	1,9	1,7	1,1	1,4	1	2,1

<4% afwijking is goed in De keten Duurzaam Varkensvlees

>4% afwijking in rood aangegeven is te hoog

Percentage in oranje aangegeven betekent weer dalende lijn

Nb: Drie van de tien deelnemende bedrijven zijn niet in bovenstaande tabel opgenomen. Twee bedrijven zijn niet gericht op varkensvleesproductie maar op productie van biggen of fokzeugen. Eén bedrijf is biologisch, levert aan buitenlandse slachterij en krijgt geen terugkoppeling van slachtafwijkingen.

Gelet op de gevonden percentages slachtbevindingen bij de bedrijven, valt op dat in het eerste halfjaar er bij vijf van de zeven bedrijven geen sprake is van een negatief effect op orgaanafwijkingen. Een gericht beleid, gericht op het stoppen van antibioticagebruik, lijkt op deze bedrijven niet voor een nadelig effect te zorgen op orgaanafwijkingen. De cijfers tonen zelfs een lichte verbetering en in één geval een forse verbetering. Eén bedrijf laat een forse toename van orgaanafwijkingen zien, maar dit blijkt gerelateerd aan een APP-uitbraak (staat los van verminderd antibioticagebruik).

Bij de karkasafwijkingen valt op dat vier bedrijven een toename van de slachtafwijkingen laten zien. Bij twee bedrijven is de stijging te verklaren door een griep en/of APP-uitbraak (geen relatie met vermindering antibioticagebruik). Bij één bedrijf is er wel een relatie te leggen tussen het verminderen van antibioticagebruik en een hoger percentage slachtafwijkingen (t.g.v. borstvliesontsteking), waar nu extra aandacht aan wordt besteed. Bij het vierde bedrijf is geen aantoonbaar verband gevonden.

Gelet op het beperkte tijdbestek van de metingen en de beperkte omvang van deelnemers zijn nog geen harde conclusies aan deze gegevens te verbinden.

3. Monitoring technische kengetallen: nog geen beeld

Het is lastig om in de varkenshouderij over een korte periode iets te zeggen over de invloed van bijvoorbeeld het stoppen met antibioticagebruik op technische kengetallen zoals groei, voederconversie en uitval. Feitelijk zou je enkele opeenvolgende jaren moeten volgen, om de effecten te vergelijken. Deze cijfers dienen dan vergeleken te worden met de landelijke cijfers. Voederconversie wordt namelijk niet alleen bedrijfsspecifiek beïnvloed, maar ook door de grondstofkeuze van de voerfabrikant. Deze laat zich ook leiden door economische overwegingen, dus als “nutritioneel waardevolle grondstoffen” relatief duur worden ten opzichte van minder waardevolle grondstoffen, dan worden de verhoudingen gewijzigd, en dat heeft ook weer invloed op de voederconversie. In de afgelopen korte periode van het programma is over technische kengetallen geen zinvolle uitspraak te doen.

4. Tussenstand verbeteracties

Alle bedrijven hebben hun eigen specifieke plannen van aanpak gemaakt, waarbij sommige onderdelen of aandachtspunten op alle bedrijven aan de orde zijn. De uitvoering van het plan van aanpak loopt echter niet bij iedereen gelijk op. In deze tussenevaluatie wordt kort de voortgang van de diverse onderdelen geschetst.

1) *Registratie van behandelingen en dierverplaatsingen: is nog in ontwikkeling*

Voor registratie op dierniveau hebben negen van de tien bedrijven Mobipig³ ter beschikking gesteld gekregen vanuit het innovatieprogramma. Het Mobipig-systeem is door de leverancier op de bedrijven geleverd. Daarnaast zijn de veehouders uitgebreid geïnstrueerd over het gebruik. Er blijkt echter nauwelijks tot niet mee gewerkt te worden en de registratie op dierniveau lijkt onder praktijksituaties lastiger dan vooraf gedacht.

Gezien de gunstige resultaten van de deelnemende bedrijven wat betreft de afname van het antibioticagebruik, is het de vraag of het voor deze bedrijven noodzakelijk is om het weinige gebruik van antibiotica digitaal vast te leggen via een nieuw geïntroduceerd systeem. Als bij bedrijven het antibioticaverbruik zeer laag is en de eindverantwoordelijke zelf veel van de werkzaamheden uitvoert, zou een eenvoudiger registratie toereikend kunnen zijn (bijvoorbeeld door alles op de hokkaarten vast te leggen en in Agrovision te registreren).

Voor bedrijven waarbij de uitvoering van bovengenoemde werkzaamheden door een ander dan de eindverantwoordelijke wordt gedaan, kan automatische registratie juist wel een oplossing zijn.

2) *Stalklimaat: vergt op alle bedrijven verbeteringen*

Op alle bedrijven heeft een klimaatspecialist stallen gecontroleerd en per bedrijf een advies uitgebracht. Hierbij zijn niet alle stallen op de bedrijven beoordeeld, wegens tijdgebrek van de ingehuurde expert. De veehouders erkennen de diverse problemen die samengaan met een suboptimaal klimaat, zoals tocht, onjuiste temperatuur op dierniveau of verkeerde en te harde luchtstromen, welke aan het licht zijn gekomen tijdens de controle. De veehouders waren zeer tevreden over de uitgebrachte adviezen. Hoewel al veel is gedaan met de adviezen, is nog niet bij iedereen de uitvoering afgerond. Het zal nog moeten blijken of dit onderwerp repeterend op de agenda moet blijven bij de veehouders, om verbeteringen blijvend te laten zijn.

3) *Gezond drinkwater: een blinde vlek bij alle bedrijven*

Bij alle bedrijven heeft een waterspecialist wateranalyses gedaan en een bedrijfsgericht advies gegeven. Nergens bleek het watersysteem in staat om alle dieren te allen tijde van schoon en helder drinkwater te voorzien. Los van het feit dat dit een van de basisvoorwaarden is voor dierenwelzijn, is dit een elementair aspect voor diergezondheid. Naar aanleiding van de bacteriologische bevindingen van het wateronderzoek is er ook een vervolgonderzoek in gang gezet om op verschillende wijze het drinkwatersysteem te reinigen. Daarbij zijn o.a. MRSA- en ESBL- analyses opgenomen om het reinigende effect op drink- en vreetbakken te valiseren.

Begin juli 2011 is dit drinkwaterexperiment gestart bij drie bedrijven uit De Keten Duurzaam Varkensvlees. Op basis van de nulmeting (voor er aanpassingen waren verricht aan het drinkwatersysteem) is gebleken dat het drinkwater in het waterleidingsstelsel, op dierniveau bacteriologisch zwaar verontreinigd was. Op elk van de drie bedrijven zijn

---

³ <http://www.mobipig.nl/>

verschillende experimenten ingezet. De resultaten van deze experimenten waren bij het opstellen van deze notitie nog niet bekend.

4) *Voergift controle*

Bij alle bedrijven is dit ter hand genomen. Resultaten zijn op dit moment nog niet te geven.

5) *Hygiëneplannen*

Op alle bedrijven worden de dierverblijven gereinigd en gedesinfecteerd. Bij de meeste bedrijven ontbrak echter of een goed hygiëneplan en/of waren er knelpunten op het gebied van hygiëne.

Op basis van de bacteriologische uitslagen van het drinkwater, vormen ook de waterleidingen, brijbakken en voertroggen “kritische punten” die veel aandacht behoeven in de reiniging- en desinfecteerstrategie.

Vanuit het project is een gespecialiseerd bedrijf ingeschakeld om te adviseren op bestaande knelpunten t.a.v. hygiëne. De betrokken veehouders gaan zelf in een workshop hun eigen bedrijfsspecifiek hygiëneplan opstellen.

6) *Aanpassen werkprocessen*

Op bedrijven waar het toommanagement en/of bedrijfsopzet als probleem werd ervaren, is waar mogelijk dit probleem direct opgepakt. De positieve effecten daarvan (waaronder verbetering van voederconversie) zijn niet direct meetbaar. Naar de mening van deelnemers lijkt het verbeteren van werkprocessen belangrijk te hebben bijgedragen aan een vermindering van het antibioticagebruik.

7) *Diagnostiek*

Op bedrijven waar extra inspanning nodig was om een betere diagnose te verkrijgen van de ziekteproblemen, is dit direct opgepakt.

8) *Borging van werkwijze*

Het vastleggen van de werkwijze is in principe op alle bedrijven gestart. Afhankelijk van de omvang wordt dat zo praktisch mogelijk ingevuld. Veelal wordt volstaan met het kort aangeven van de handelingen die uitgevoerd worden op de betreffende locatie.

9) *Bedrijfsspecifieke aanpassingen*

Op alle bedrijven zijn bedrijfsspecifieke managementmaatregelen aan de orde en is men gestart met experimenteren om zaken anders te doen dan men voorheen deed. Afhankelijk van de planning op het bedrijf zijn knelpunten wel of nog niet opgepakt. Het is nu nog te vroeg om al resultaten van de maatregelen en experimenten te presenteren. Deze worden zoveel mogelijk bij het eind van fase 1 gepresenteerd.

5. Ervaringen deelnemers positief

Alle deelnemende bedrijven zijn in mei 2011 door de projectleiding telefonisch geïnterviewd over de aanpak, de voortgang van het project en de inzet van de adviseurs vanuit het project (samenvatting van de interviews in Bijlage 1).

De belangrijkste conclusies die uit de interviews naar voren kwamen, waren:

1. De expertcoach (extern onafhankelijk dierenarts) wordt als zeer waardevol ervaren door alle deelnemende veehouders. De coach vormt voor de meeste veehouders de aanjager van verbeteringen op hun bedrijf.
2. De bedrijfseigen dierenarts en voerleverancier nemen niet of nauwelijks de rol over van de expertcoach. De varkenshouder en de expertcoach vormen op de meeste deelnemende bedrijven de trekkers, en de dierenarts en voerleveranciers stellen zich op als volgers in deze fase.
3. Mobipig wordt nog als gebruiksonvriendelijk ervaren door de varkenshouders. Het is te ingewikkeld in het gebruik en men ziet te weinig toegevoegde waarde.
4. Water- en klimaatonderzoek zijn zeer nuttig om de bedrijfssituatie kritisch door te nemen. Uitvoering van de adviezen is nog niet overal afgerond.
5. Aanpassingen aan werkprocessen zijn doorgevoerd, maar lopen niet altijd meteen vlekkeloos.
6. Voergiftcontrole, hygiëneplannen, borging van werkwijze en experimenten zijn gaande. Hieruit zijn nog geen conclusies te trekken.
7. Ondanks alle extra aandacht en tijd die het project kost, zijn alle deelnemende veehouders gemotiveerd en positief over het project.

6. Succesfactoren in beeld

Door de gekozen opzet in het Innovatieprogramma is het niet mogelijk om causale verbanden te leggen tussen maatregelen en de behaalde resultaten. Alle maatregelen worden immers tegelijk in gang gezet en zijn niet of nauwelijks afzonderlijk aan resultaat te verbinden. Ook het aantal deelnemers is te klein voor uitspraken betreffende causaliteit.

Alle betrokken veehouders en adviseurs zijn echter wel enthousiast en hebben het gevoel dat de gekozen aanpak succesvol is. Volgens de betrokkenen zijn succesfactoren in de aanpak van dit project:

1. Het aanstellen van een onafhankelijke expertcoach die inhoudelijk van alle aspecten goed op de hoogte is, ervaring en passie inbrengt en ook afstand kan nemen van de dagelijkse gang van zaken op het bedrijf.
2. Het instellen van een managementteam (veehouder, eigen dierenarts en eigen voervoorlichter) bij elk bedrijf, dat aangestuurd wordt door de expertcoach. Zonder het formeren van een MT met begeleidende coach gaan de verbeteracties zweven, en worden deze mogelijk op termijn losgelaten.
3. Het toevoegen van externe onafhankelijke experts op bepaalde deelgebieden (registratie, klimaat, water, hygiëne, etc.).

7. Perspectief van ketensturing

De Keten Duurzame Varkenshouderij (voorheen De Hoeve Keten) is, als eerste onafhankelijke ketenregisseur binnen de varkens in Nederland, reeds in het kader van Milieukeur bekend met het doorvoeren van bovenwettelijke eisen bij deelnemers. De ketenorganisatie kan alle schakels in de keten hierin betrekken. Dit wordt ook gedaan als het gaat om het creëren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de productiewijze vanaf boerderij tot vlees in het schap van de winkel. In de positie van onafhankelijke ketenregisseur kan de ketenorganisatie de verschillende belanghebbenden op het boeren erf (varkenshouder, voerleverancier en dierenarts) die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het eindproduct – in dit geval een gezond geleverd varken – aanspreken op verbeteracties om de doelstelling van de hele keten te bereiken.

Inzet van de Keten Duurzame Varkenshouderij is om de succesfactoren uit het programma die leiden tot verbetering van diergezondheid en het bereiken van nul antibioticagebruik, mee te nemen naar de volgende fase: “demonstreren” van het Innovatieprogramma. Voor het vervolg van de aanpak in de keten zijn de resultaten in de eerste fase leidend, samen met het draagvlak c.q. de mening van alle betrokken adviseurs en veehouders.

Aspecten uit de aanpak van het programma die nu in beeld zijn voor een vervolg in ketenaanpak zijn (een combinatie van) onderstaande maatregelen:

- Aanstellen van een onafhankelijke expertcoach naast het vaste MT van de veehouder.
- Instellen van een managementteam (veterinair adviseur en voedingsadviseur) aangevuld met onafhankelijke experts op deelgebieden wanneer daar behoefte aan is (klimaatexpert, waterexpert, zoötechnisch expert, etc.).
- Opstellen van een gezamenlijk plan van aanpak (verbeterplan) met daarin vaste aandachtspunten voor:
  - o Voldoende ruimte voor gespeende biggen (huidige wettelijke norm is onvoldoende).
  - o Verbeteren van drinkwaterkwaliteit (huidige drinkwatersystemen staan goede drinkwaterkwaliteit in de weg).
  - o Verbeteren van het stalklimaat; zowel de hardware (staluitrusting en klimaat installatie) alsmede de software (wijze van inregelen van de installatie) is veelal niet in orde.
  - o Verbeteren van de bedrijfshygiëne (de interne en externe biosecurity zijn vaak onvoldoende doordacht). Overbezetting is hier vaak debet aan.
- Stoppen met koppelbehandeling (via voer en water), alleen individuele dieren behandelen.
- Antibioticagebruik, uitval en slachtafwijkingen registreren, waardoor er ook op managementniveau direct op gestuurd kan worden.

Om de aanpak tot antibioticavrij structureel een inbedding te geven bij de individuele varkenshouder, is om meerdere redenen een ketenaanpak noodzakelijk. Ketensturing is niet alleen nodig voor borging van uitvoering en resultaat. Ketensturing is ook nodig om de benodigde financiële prikkels te creëren t.a.v. gezonde dieren en het vlees afkomstig van gezonde dieren. Extra opbrengsten zijn noodzakelijk als beloning voor de varkenshouder die antibioticavrij dieren levert.

Ook kan de keten een rol gaan spelen om de voorfinanciering van de noodzakelijke investeringen binnen de keten te bekostigen. Daarnaast is een ketensturing noodzakelijk om binnen de keten de eigen normen voor antibioticagebruik (streef, signaal en actiewaarden) aan te geven.

8. Voorbereiding voor volgende fase

De Keten Duurzame Varkenshouderij zal de komende maanden een eerste uitwerking maken voor de benodigde ketensturing, waarbij de focus zal komen te liggen op de borging van de kritische punten binnen de varkensketen zowel gezien vanuit belang van de varkenshouder, belang van voedselveiligheid als belang van volksgezondheid.

Daarbij gaat het ook om de rol die de keten kan spelen. Met andere woorden: waar ligt de verantwoordelijkheid van de keten en waar houdt het op als het gaat om borging van gezond klimaat, borging van gezond drinkwater, borging van goed voer, borging van hygiëneregime, inzet van een expertcoach in de keten, inzet van verplicht managementteam, etc.

Gelet op de belangstelling voor het onderwerp, de voortgang in het project en de benodigde voorbereiding voor de volgende fase, zal ook aandacht worden besteed aan de volgende punten:

- Het organiseren van de informatieoverdracht naar de andere deelnemers in de keten (volgende schil van deelnemende veehouders).
- De prijsvorming van biggen en vleesvarkens in relatie tot diergezondheidsaspecten.
- Het financieel beleid van de bedrijven.
- De uitwerking van aangepaste ketensturing.

Bijlage 1: Samenvatting telefonische enquête

Ervaringen deelnemende varkenshouders

Ervaringen bij de uitvoering van verbeterplannen

Alle deelnemers zijn volop actief met het uitvoeren van alle maatregelen en adviezen. Deelnemers met resultaat zijn erg trots en tevreden hierover. Bij allemaal is het enthousiasme voor uitvoering van de plannen aanwezig gebleven of toegenomen. Ook de deelnemers die nog geen vermindering van het antibioticagebruik hebben geboekt, zijn enthousiast over hun eigen plan.

De meest positief bijdragende maatregel is bij elke deelnemer een andere. Genoemd zijn: klimaatadvies, wateradvies, overstap van koppel naar individuele behandeling, anders voeren, invoeren van werken met 'ander wekensysteem', management rond spenen.

De minst positief bijdragende maatregel is minder veelzijdig. Geen enkele deelnemer is tevreden over het gebruik van het registratieprogramma Mobipig.

Eigen dierenarts

De deelnemers ervaren de eigen dierenarts als positief betrokken (of positief geworden). De vier deelnemers die al langer werken aan het verminderen van antibioticagebruik zijn het meest uitgesproken hierover. Opvallend is dat vier van de zes nieuwe deelnemers uit De Keten Duurzaam Varkensvlees, opmerken dat de eigen dierenarts er 'afwachtend' in staat. De deelnemer ervaart dan dat hij er vooral zelf aan moet trekken.

Eigen voervoorzichter

De mening over de betrokkenheid van de voervoorzichter wisselt. Bij zes deelnemers wordt deze als positief en meedenkend ervaren. Twee deelnemers stellen dat de voervoorzichter geen belangrijke rol heeft en geen keus heeft (voert opdracht uit). Twee vinden hun voervoorzichter afwachtend en niet actief.

Expertcoach Manon Houben

Alle deelnemers zijn unaniem lovend over haar: kundig, kennis van zaken, veel van opgestoken, denkt goed mee bij het maken van keuzes en stellen van prioriteiten, motiverend, enthousiastmerend, 'scherpt je aan', 'geeft je schop onder de kont', 'leert je naar dieren kijken'. De inzet van deze coach vanuit een onafhankelijke positie met een frisse kijk (ondernemer en eigen dierenarts raken soms bedrijfsblind) wordt hoog gewaardeerd, mede dankzij de goede invulling van deze rol.

Klimaatexpert Frans Lemans

Bij negen bedrijven hebben de klimaatcontrole en het advies geleid tot aanpassingen. Deze negen deelnemers ervaren het advies ook als positief: geeft praktisch inzicht, geeft goede tips, heeft ook kleine dingen gezien, heeft simpel uitgelegd, heeft positieve resultaten gebracht. Alleen de biologische varkenshouder (met specifiek kenmerk van buitenuitlopen) meldt geen positieve bijdrage

uit de klimaatcontrole te hebben gehad.

De helft van de deelnemers plaatste ook een kanttekening omdat het ook lastig was om met het nogal technisch advies om te gaan: het was veel informatie, soms niet duidelijk genoeg, zou concreter mogen, er zou ook een prioriteitsvolgorde voor uitvoering van aanpassingen bij moeten zijn.

Waterexpert Erwin van der Wielen

Alle deelnemers hebben de watercontrole en het advies als positief ervaren, en naar aanleiding daarvan maatregelen genomen. Genoemd worden: reinigen (dacht goed water te hebben maar bleek troep uit leiding te komen), doorspoelkraantjes plaatsen, drinkknippels verplaatsen, drinkknippels verwijderen bij reinigen, drinkknippels vervangen, watermeters plaatsen, drinkbakjes afschermen, overstap op leidingwater (te hoog ammoniumgehalte in bronwater).

Enkele deelnemers plaatsten als kanttekening dat het advies te voorzichtig was gebracht. Eén deelnemer was negatief over het advies om de zuurgraad van het water te verhogen, omdat dit heeft geleid tot meer problemen met salmonella. Dit was overigens een bedrijf met een salmonella in de historie.

Vragen en opmerkingen die deelnemers kwijt wilden

Aan het programma zijn de volgende vragen c.q. opmerkingen gesteld:

- De periode van één jaar is te kort; er zou meer tijd moeten zijn.
- Graag meer bijeenkomsten met deelnemers (uitwisseling van ervaringen).
- Mobipig moet veel beter toegankelijk worden, wil het een toegevoegde waarde krijgen.

Verwachtingen richting De Keten Duurzaam Varkensvlees

Vijf van de zeven deelnemers uit De Keten Duurzaam Varkensvlees zouden graag zien dat er afzet of toegevoegde waarde wordt gerealiseerd voor antibioticavrij geproduceerde dieren. De Keten Duurzaam Varkensvlees moet iedereen stimuleren om bewust met antibiotica bezig te zijn.